

✻ BUDAVÁRI ✻

2021. 10. ✻ II. ÉVF. 9. SZÁM

SÉTÁK

TÁJÉKOZTATÓ ÉS KULTURÁLIS
MAGAZIN

MEGNYITOTTA KAPUIT AZ ÚJJÁÉPÜLT LOVARDA

Szikkakórház:
oltalom az 56-os harcokban

Köszönet
az építőknek

Így születtek újjá
az iparművészeti remek

NHP
NEMZETI
HAUSZMANN
PROGRAM

BUDAVÁRI
PALOTANEGYED

KEDVES OLVASÓ!

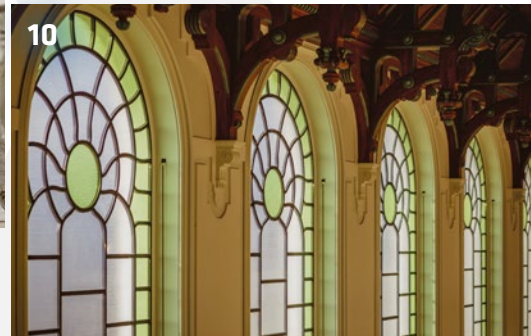
22

12

16

10

6

TARTALOM

ÚJJÁSZÜLETÉSEK

- 4 Megnyitotta kapuit az újjáépült Lovarda
- 10 Így születtek újjá a Lovarda iparművészeti remekei
- 20 Köszönet az építőknek

LÉLEKZET

- 6 Az életre keltett múlt
Beszélgetés Potzner Ferenc Ybl-díjas építésszel, művészettörténésszel
- 12 1956 arcai
- 22 A szép helyek építik az ember lelkét
Wolf Kati a budai Várról

ESEMÉNYEK

- 15 Visszatért a zene a Karmelitába
- 19 Határokon átívelő kiállítás a Várkert Bazárban

INTÉZMÉNYEINK TITKAI

- 16 Forradalmi kórház a város alatt

AKTUÁLIS KÖZÉRDEKŰ INFORMÁCIÓK

- 24 Hírek a Budavári Palotanegyedből

BUDAVÁRI FINOMSÁGOK

- 26 A pásztorság arisztokratái

KÖZELKÉPEK

- 27 Keresztrejtvény

Szeptemberben többször is kitehettük volna a Várban a képzeletbeli „telt ház” táblát. Örömkre szolgál, hogy a látogatók nagyon megszerették a Budavári Palotanegyedet, a felújított és megszépült épületek, az újjászülett Szent István-terem, az izgalmas programok és a hónapról hónapra otthonosabb környezet mind több érdeklődőt csábítanak ide, a Várhegyre.

Szeptember közepén az újjáépített Lovarda adott otthont a Kulturális Örökség Napjai rendezvénysorozat megnyitójának. Az épület, amely mostantól Budapest egyik legkorszerűbb és legelegánsabb rendezvényközpontjaként működik, három napon át zsúfolásig telt látogatókkal, és az érdeklődés azóta sem csitul.

De nemcsak az épület újult meg. A Lovarda közvetlen környezetét is sikerült méltó állapotban átadnunk az embereknek. Határidő előtt rendbe tettük a Csikós udvar egyes részeit, újjáépítettük a Stöckl lépcsőt, mellette visszaállítottuk két legendás történelmi alak, Bonfini és Marsigli szobrát; a terület kényelmes és akadálymentes megközelítéséről pedig két nagy kapacitású lift gondoskodik. Így már a Palota útról is könnyedén és kényelmesen elérhető a budai Vár.

A Nemzeti Hauszmann Program célja, hogy a Budavári Palotanegyedet visszavarrjuk a főváros élő szövetébe. A Lovarda és a környező területek átadásával most egy újabb öltéssel gazdagodott ez a munka, amelyet lendületesen folytatunk. Már elkezdtük a József főhercegi palota és a Vöröskereszt Egylet egykori székháza újjáépítését, és hozzáfogtunk a Honvéd Főparancsnokság épületének rekonstrukciójához is. Ezenkívül megkezdjük a Budavári Palota legészakibb épületének, az úgynevezett A épületnek a feltárását, hogy azt is minél előbb felújíthassuk.

Magazinunk legfrissebb számának lapjain ismét érdekes történeteket olvashatnak a Budavári Palotanegyedben zajló építkezésekről és jövőbeli terveinkről, de nem feledkezünk meg az 1956-os eseményekről sem, és azokról, akiknek szabadságunkat köszönhetjük.

Tisztelet a Hősöknek!

*Fodor Gergely
kormánybiztos,
a Várkapitányság vezetője*

BUDAVÁRI SÉTÁK, II. ÉVFOLYAM 9. SZÁM

Kiadja: Várkapitányság Integrált Területfejlesztési Központ Nonprofit Zrt. 1013 Budapest, Ybl Miklós tér 6., 1519 Budapest, Pf. 365
ISSN 2732-0855

Főszerkesztő: Kőrösi Gábor

Vezető szerkesztő: Németh Mónika Főmunkatárs: Csermely Gábor

A szerkesztőség munkatársai: Borbényi Györgyi, Gyarmati Krisztina, Igazság Arnold, Kúti Klaudia, Leitner Karina, Nagy Nándor, Sándor Zsolt, Serfőző Melinda, Tímár Andrea Fotók: Gyarmati Lili, Kárász Karolina, Zóka Gyula, Fortepan, Magyar Nemzeti Múzeum Történelmi Fényképtár, MTI, Shutterstock, Várkapitányság archívum, Wikimedia Commons

Fejlesztéseinket és programjainkat bárhol és bármikor figyelemmel kísérheti. Kövesse közösségi oldalainkat, tekintse meg *Budavári Történetek* című [online magazinműsorunkat](#) YouTube-csatornánkon, és [iratkozzon fel hírlevelünkre!](#)

hirlevel.nemzetihauszmannprogram.hu

MEGNYITOTTA KAPUIT AZ ÚJJÁÉPÜLT LOVARDA

Újabb állomáshoz érkezett a Nemzeti Hauszmann Program: évekig tartó előkészületek után szeptemberben, a Kulturális Örökség Napjai keretében átadhattuk a látogatóknak a Lovardát és a Csikós udvar egyes, határidő előtt elkészült részeit. Az átfogó rekonstrukció során nem csupán a Lovarda és a Stöckl lépcső épült újjá, de az egész területet rehabilitáljuk. A budai Vár évtizedekig méltatlanul elhanyagolt területe 2022-re nyeri vissza teljeskörűen régi fényét a Karakas pasa tornya és a Hauszmann-féle rámpa elkészültével.

„A hogy az alig egy hónapja átadott Szent István-terem, úgy a Lovarda és környezetének rekonstrukciója is bizonyítja, hogy a magyar képző- és iparművészet képes helyreállítani a második világháború és a kommunizmus rombolásának áldozatául esett műemlékeket” – mondta a rekonstrukcióról Gulyás Gergely Miniszterelnökséget vezető miniszter a Lovarda és a Csikós udvar egyes elemeinek átadása alkalmából rendezett sajtóeseményen.

A palotaudvar és a Csikós udvar összeköttetésének koncepciója a 19. és 20. század fordulóján született meg, Hauszmann Alajosnak köszönhetően. A Várba való feljutás megkönnyítésére 1900 körül alakították ki a Palota útról a Csikós udvarba, onnan pedig a Hunyadi udvarba felvezető rámparendszert. Önálló, ugyanakkor a palotával kapcsolatban álló gazdag épületegyüttes jött itt létre: az alsó teraszon 1901-től a

👉 A Csikós udvar ifj. Vastagh György Lovát fékező csikós nevű szobráról kapta a nevét

A Lovarda
21. századi
multifunkciós
rendezvényterként
született újjá.

Királyi Lovarda állt, ahonnan a Stöckl lépcső vezetett a felső teraszra, a Főörség épületéhez.

A Csikós udvar a második világháború pusztításai miatt elvesztet-

te összeköttetését a Budavári Palotával. Noha a háborús sérüléseket szenvedő épületek helyreállíthatók lettek volna, a Lovardát 1950-ben ideológiai okokból mégis lebontották. A terület funkciótlanná kiszolgált udvarrá vált, a Főörség épületét és a Stöckl lépcsőt 1971-ben rombolták földig.

A hiteles rekonstrukció során hűen követtük a századfordulós terveket, kiegészítve a 21. század nyújtotta lehetőségekkel, így a Lovardát belül a legmodernebb technikai megoldásokkal szereltük fel, hogy Budapest legkorszerűbb és

👉 Fodor Gergely és Gulyás Gergely a Lovarda és a Csikós udvar egyes elemeinek átadása alkalmából rendezett sajtóeseményen

lelegéansabb rendezvényközpontjának adhasson otthont. A felújításnak fontos része volt az is, hogy a terület akadálymentesen is megközelíthető legyen, így már a Tabán irányából is könnyen feljuthatnak az érdeklődők az újjászületett Csikós udvarra, két új, nagy kapacitású lift segítségével.

„A Lovarda elkészült, az épület ismét régi fényében tündököl ott és abban a formában, ahogyan azt Hauszmann Alajos annak idején megálmodta és megépítette. Ma

azonban nemcsak egy új épületet adunk át, hanem elrabolt örökségünk egy újabb darabját is visszaszolgáltatjuk Budapest és a magyar nemzet számára. Ami a miénk volt, amire büszkék voltunk, és amit büszkén mutattunk meg a nagyvilágnak, ma újra itt áll előttünk. Legyünk rá büszkék ma is, töltsük meg élettel, és soha többé ne engedjük, hogy elvegyék tőlünk” – mondta a rekonstrukcióról Fodor Gergely kormánybiztos, a Várkapitányság vezetője. ✂

▶ BRONZBA ÖNTÖTT TÖRTÉNELEM

A Csikós udvar egyes részeinek átadásával egy rendkívüli műalkotást is megtekinthetnek a Várba látogatók. A nemrégiben újjászületett Főörség épületének legalsó szintjét díszíti Farkas Ferenc szobrászművész bronzból készített, háromrészes úszókapuja, amelyen a budai Vár történetének legfontosabb epizódjai elevenednek meg. A különleges kapun huszonhét gyönyörű, aprólékosan kidolgozott dombormű mesél a magyar történelem fontos alakjairól és pillanatairól. A bronzkapu bal szárnya IV. Béla jelenetével kezd a múltidézés, majd Nagy Lajos, Luxemburgi Zsigmond, Hunyadi László és Hunyadi Mátyás alakján keresztül egészen 1686-ig, a török kiűzéséig mutatja be a magyar történelmet. A jobb szárny domborművein láthatjuk Tánics Mihály börtönből való kiszabadítását, Budavár 1849-es ostromát, Ferenc József és IV. Károly megkoronázását, de feltűnik a palotaépítők, Ybl Miklós és Hauszmann Alajos alakja is. A középső kapurész Árpád-házi szenteket és királyokat vonultat fel, középpontjában a Magyarok Nagyasszonyával és a Szent Koronával. A jobb és a bal szárnyon is megtalálható Budapest egy-egy látkepe, az egyik egy 15. századi metszet alapján készült, míg a másik a

Budavári Palota századfordulós, felújítás utáni képét mutatja.

„Egy szobrász életében csupán egyszer adatik ilyen különleges felkérés. Több köztéri alkotást is készítettem már, amelyek természetesen szintén kedvesek a szívemnek, de hatalmas büszkeség és megtiszteltetés, hogy a főváros egyik legcsodálatosabb épületegyüttesét az én munkám is díszíti. A Budavári Palotanegyed olyan szellemi és történelmi örökségünk, amelyet hatalmas vétek volt ebek harmincadjára juttatni. Olyan érték ez, amelyre vigyázni kell, és megőrizni az utánunk jövő generációknak. Úgy hiszem, hogy egy kapunak mindig

valami önmagán túlmutató jelentése is van: bevezet valahová, invitál, szeretne megmutatni valamit. A Főörség bronzkapuja történelmi sétára hívja az arra járókat, lehetőséget nyújt arra, hogy – ha csak néhány pillanatra is – elmélyedjünk a magyar történelem legfontosabb fejezeteiben, és megemlékezzünk annak legnagyobb alakjairól, szellemi és erkölcsi gazdagságáról és megindító, heroikus pillanatairól” – meséli alkotásáról Farkas Ferenc, aki alig több mint fél évig dolgozott ezen az igen nagy volumenű munkán, és készítette el a 3 méter magas, 7,2 méter széles kapu egyenként 50 kilogrammot nyomó domborműveit. ✂

AZ ÉLETRE KELTETT MÚLT

Beszélgetés hivatásról, múlt és jövő párbeszédéről, generációkon átívelő értékekről Potzner Ferenc Ybl-díjas építésszel, művészettörténésszel, a Sándor-palota, a Várkert Bazár, a Főörség, a Lovarda és a Budavári Palota déli összekötő szárnyának újjáépítőjével, aki egyike volt azoknak, akik meghatározták a Hauszmann Terv fejlesztési irányait.

🗨 **A Főörség és a déli összekötő szárny megújulását követően a Lovardával vált teljessé az a történelmi összhang, amely a Vár háború előtti arculatát meghatározta**

✿ **Építészként már eddig is gazdag életmű áll ön mögött. Engem azonban most a kezdetek érdekelnek. Például az, hogy a BME építész szaka után miért tartotta fontosnak, hogy ELTE művészettörténet szakát is elvégezze?**

Már az építészkaron is a szakma humán része, kulturális beágyazottsága érdekelt leginkább. Az akkori nagy tanáregyeniségek is erre inspiráltak. Számomra ők voltak azok, akikért érdemes volt a Műegyetemre járni. Tervezésből Török Ferenc volt végig a vezető tanárom. Nemrég hunyt el, Isten nyugosztalja. Felnéztem rá, mert szakmailag és emberileg is nagyszerű volt. Az építésztörténet mellett festészet- és szobrásztörténetet is hallgathattunk, Szentkirályi Zoltán tanár úrtól. Ő is fantasztikus egyéniség volt. Olyan, akitől szemléletet is lehetett tanulni, nem csak a puszta lexikális tudást. Azt hiszem, az ő előadásain fertőzöttem meg életre szólóan a művészettörténet iránti érdeklődéssel.

✿ **Mitől voltak különlegesek ezek az előadások?**

Szentkirályi tanár úr az építészeti történeti összefüggéseiben gondolkodott. Azt elemezte, hogy az adott korszakokban mi mozgatta az építészetet. Mi volt az uralkodó világszemlélet, milyen a térszemlélet, milyen anyagokat használtak és milyen módon? Ilyenfajta szemléletet más-tól nemigen kaptunk. Máiig hálával és tisztelettel gondolok rá.

✿ **Hogy alakult a pályakezdés időszak?**

Friss diplomadíjas vidéki fiatakként nemigen rendelkeztem kapcsolatokkal. Így hiába jelentkeztem a nagy tervezőirodáknál, sehová sem vettek fel. Végül a MÉLYÉPTERV-ben sike-

rült elhelyezkednem, a Zsuffa András építész vezette statikus osztályon, aki még az ELTE-re való felvételimet is támogatta. Feltétel volt azonban, hogy ha felvesznek, elmegyek a cégtől. Váltottam hát. A hatodik kerületi IKV tömbrehabilitációkkal foglalkozó tervezőirodájára mentem, ahol művészettörténészekkel, szociológusokkal dolgoztunk együtt. Ebben a munkakörben kapóra jött a művészettörténeti érdeklődésem, de alig három év alatt elsorvasztották az iroda tevékenységét, tovább kellett lép-nem. 1986-ban jelentkeztem a Köz-épülettervező Vállalathoz, amely az egyik legnagyobb állami tervezőiroda volt akkor. Nagy örömmel felvettek, akkor feleségemmel, Bolváry Katalinnal már két gyermekről gondoskodtunk. Azóta is a KÖZTI-ben dolgozom, idestova 35 éve...

✿ **És azóta a gyerekekből is felnöttek lettek. Mi lett a hivatásuk?**

Úgy fest, az alma csakugyan nem esik messze a fájától. Barbara lányom művészettörténetet végzett és német szakot, Ádám fiam építész lett, a belsőépítészeti iránti érdeklődéssel. Ez a kávézó, ahol most be-

szélgetünk, itt a palota déli összekötő szárnyában, szintén az ő tervei alapján készült.

✿ **Ha már az almánál járunk, honnan jött az ön építészeti iránti vonzódása?**

A nagyapám és a dédnagyapám is kőművesmester volt. Egy kis baranyai faluban nőttem fel, Pogányban, édesanyám most is ott él. A gyerekkoromban még tipikus nemzetiségi falu volt, a lakók jelentős többsége horvát katolikus volt, jóra való és összetartó boszniai hegyi horvátok. A falu másik részét Tolnából leszárgott lutheránus németek alkották. Én ebbe a szegmensbe tartozom. Rajtuk kívül élt még itt három-négy felvidéki magyar család, akik a Szlovákiával való lakosságcsere folytán kerültek ide az Ipoly mentéről. Ők reformátusok voltak. Valamint mindig volt egy-két roma család is a faluban, velük volt teljes a faluközösség.

A helyzetet jól jellemzi, hogy országút nem volt, helyben, egytanító iskolába jártunk. Mégsem volt ez egy ingerszegény környezet. Sőt! Nagyapám háromnyelvű volt,

mindegy volt neki, hogy horvátul, németül vagy magyarul beszél-e. Ha éppen horvátul szólították meg az utcán, akkor úgy válaszolt. Rajongásig szerettem őt. Amikor csak lehetett meglátogattam ott, ahol éppen dolgozott. Középkorban nyaranta kőművesekkel dolgoztam, préházat, kriptát építettünk, mikor mi adódott. Nagypám indított el az úton, amely Pécsre vezetett, a Polák Mihály Építőipari Szakközépiskolába, majd a Műegyetemre.

Vállalat jelentős műemléki múlttal rendelkezett, főként a Várhegy újjáépítések, majd az azt követő évtizedekben voltak ilyen jellegű megbízások. Egy idő után azonban ezt a területet teljesen elengedték, hosszú éveken át a vállalatnak semmilyen, Várral kapcsolatos tevékenysége nem volt. Úgy gondoltam, hogy ezt a tudást és örökséget nem szabad veszni hagyni. Először a Sándor-

Vár közepén. Örültem, amikor elnyertem ezt a tervezői megbízást, mert akkorra már a Sándor-palotával kapcsolatos minden fellelhető történeti forrásnak birtokában voltam.

✿ **Mi volt a legnagyobb kihívás a Sándor-palotánál?**

A fő problémát az jelentette, hogy történetek bizonyos beavatkozások a 80-as években. Kívülről helyreállították,

A VÁR VÉGRE ISMÉT SZERVES RÉSZE LESZ A VÁROS SZÖVETÉNEK, JÓVAL KÖZELEBB KERÜLVE AZ ITT ÉLŐKHÖZ ÉS AZ IDE LÁTOGATÓKHOZ.

✿ **A Budavári Palota déli összekötő szárnyának rekonstrukciója volt az első lépés a teljes palotaépület újjászületéséhez**

✿ **Építészeti munkái között sok olyan van, amelynek nagyon konkrét történelmi időbe ágyazottsága van. Mit gondol az építészet és az idő összefüggéseiről? Bizonyára nem véletlenül vonzódik az építészet történeti rekonstrukciós ágához...**

A kortárs dolgok is nagyon érdekelnek. Ezen belül is leginkább a téglalap-építészet áll közel hozzám. Jó példa erre a káposztásmegyeri református templom (a gyülekezeti házzal és a parókiával), amelyet a Sándor-palotával egy időben, 2000 és 2002 között terveztem. Persze a történeti érdeklődés is végigkísérte a pályámat. Bizonyos értelemben az is determinált, hogy a Középkor-tervező

palotával kapcsolatos dokumentációkat kezdtem el összegyűjteni, és emellett persze igyekeztem minden Várral kapcsolatos adatot megőrizni, dokumentálni a vállalatnál, amiben a lenyűgöző tudású hajdani kollégám, Czagyán István mutatott példát.

✿ **Ezt a szellemi örökséget jó ideje a munkáiban is kamatoztatja.**

Az első jelentős várbeli megbízásom a Sándor-palota rekonstrukciója volt. Amikor először került szóba a megújítása, akkor még egy igazi kísérletkasszerű volt. Dűledező deszkakerítés vette körül, váltakozva galambok és ölyvek tanyáztak benne. Egy szó, mint száz: csúf torzóként éktelenkedett a

ták, csak épp a történeti forrásokat és a hitelességet nem nézték. Egy eklektikus épületet láttak benne, holott ez korának minimal art épülete volt, azaz épp csak annyi stílusjegy volt rajta, hogy felismerhető legyen, hogy egy klasszicista épület. Sikerült megszerezni az eredeti tervrajzokat is a Pallavicini család Bécsben élő leszármazottaitól. Annak idején ők vették meg a Sándor grófoktól a palotát.

A rekonstrukciót végül sok műemléki vita övezte, de szerencsére a szakmai érveim erős alapokon álltak, így a helyreállítás a lehető legkorhűbb módon valósulhatott meg. A palota-belső tervezése és kivitelezése során például jól be tudtuk mutatni a különböző korszakokat is. Voltak eredeti empire terek, de helyreállítottuk az Ybl-féle klasszicizáló, barokk periódust is, majd az ezt követő neoempire-t, ami a 20-as évek végén Hikisch Rezső munkája volt. Amikről pedig nem tudtunk semmit, azok minden áltörténeti manír helyett modern terek lettek, hiszen így tisztességes.

✿ **Egyik legújabb elkészült várbeli munkája a Lovarda. Mi volt a legizgalmasabb az újjászületett épületben?**

Hadd indítsam messzebből a választomat. A Sándor-palota rekonstrukciója után, 2010-ben készítettünk

✿ **Potzner Ferenc Ybl-díjas építésszámológ, művészettörténész, a Sándor-palota, a Várkert Bazár, a Főrség, a Lovarda, valamint a Budavári Palota déli összekötő szárnyának építője**

egy átfogó fejlesztési tanulmányt a Várra és a várlejtőkre. Ezt a budavári önkormányzat rendelte meg, és csaknem minden elemet tartalmazott az újjászülető Palotanegyeddél kapcsolatban. 2012-ben a fiammal elnyertük a Várkert Bazár rekonstrukciójának, valamint a Vár hosszú távú fejlesztési tanulmánytervének közbeszerzési tervezési pályázatát. Komplex fejlesztésben gondolkodtunk. Nagy öröm számomra, hogy ezek az elképzelések azóta lépésről lépésre valósággá lettek.

Ami pedig a Lovardát illeti, fontos tudni, a háború előtt, amikor még az eredeti épület állt itt, ez egy bejárható közterület volt, azaz a Vár egyik szerves alkotóeleméről beszélünk. Az épület lebontása után azonban ez a rész afféle romlerakat, felvonulási terület lett. Azért nevezte el a népnyelv Csikós udvarnak, mert csak ifj. Vastagh György Lovát fékező csikós című szobra állt itt, romoktól körülvéve.

A terveinkben fő szempont volt, hogy a Palotanegyed egy méltó, állandó rendezvényterülettel gazdagodjon, és megszűnjön a bódék folyamatos építése és bontása a palota teraszán. Végül 2015-re jutottunk addig, hogy a Csikós udvarra is elkészíthettünk egy átfogó fejlesztési

tervet. Ennek mára majd minden eleme megépült már.

A Lovardával párhuzamosan a Stöckl lépcső is elkészült, így a megépült liftekkel együtt mára teljesé váltak azok a közlekedési kapcsolatok is, amelyeket a Várkert Bazár fejlesztésekor kezdtünk kiépíteni. Ennek köszönhetően ma már a rakpartról indulva akár kerekesszéken is akadálytalanul fel lehet jutni a palota egyedülálló történelmi környezetébe, azaz a Vár, éppúgy, mint egykor, végre ismét szerves része lesz a város szövetének, jóval közelebb kerülve az emberekhez, az itt élőkhez vagy az ide látogatókhoz.

Párhuzamosan készítettük a palota déli összekötő szárnyának rekonstrukcióját is, melynek köszönhetően a Szent István-terem is újjászülethetett. Így elmondhatjuk, hogy a Királyi Palotában van egy hiteles és reprezentatív belső tér, ami korszakos lépést jelent a további rekonstrukciókban.

✿ **Mit gondol az építész hivatásról?**

Úgy vélem, az építészet kitüntetetten érdekes helyet foglal el a hivatások között. Transzponált művészet, melynek szellemi értéke materializálódik, és ennek révén fontos szerepet kap az életünkben, ami komoly felelősséget ró az építészekre. Amikor egy épület megépül, az valahogy mindenkit befolyásol. Közüggé válik, önálló teret foglal el teremtett világunkban. Emberöltöknön átívelően beágyazódik az időbe. Úgy vélem, vigyáznunk kell az örökségünkre, és okosan kell sáfárkodnunk azokkal az értékekkel, amelyeket megőriznünk, megújítanunk, létrehozunk adatik. Hagyománynak és megújulásnak együtt kell járnia. ✿

✿ **A Nemzeti Hauszmann Programnak köszönhető a Főrség épületének rekonstrukciója is, amely azóta közösségi térként működik**

ÍGY SZÜLETTEK ÚJJÁ A LOVARDA IPARMŰVÉSZETI REMEKEI

Hauszmann Alajos magasra tette a mércét a Királyi Lovarda építéskor: a korabeli magyar kézműipar színe-java dolgozott a színes nagy ablakokon és a fafaragásokon, akik a világ élvonalának is komoly fejtörést okozó kihívással szembesültek, és kiválóan álltak helyt. A rekonstrukció során korunk szakemberei és művészei számára is életre szóló élményt jelentett az egykori belsőépítészeti megoldások és épületdíszek ismételt megalkotása.

A Királyi Palotától nyugatra fekvő udvari istállót, valamint az ettől délre eső lovalócsarnokot és kocsiszínt Habsburg-Lotaringiai István Ferenc Viktor főherceg, vagy ismertebb nevén István nádor kezdte kiépíttetni a 19. század első felében. Noha az elkészült részek komoly károkat szenvedtek az 1849-es tavaszi

hadjárat során, a csarnok végül mégis felépült, és negyven éven át szolgált a Királyi Palota lovardájául. A mellette álló istállóépület azonban idővel túl kicsinek bizonyult, ezért a lovalótermet istállóvá és kocsiszínné alakították.

A Budavári Palota építéskor Hauszmann Alajos álmodott az új palotaegyütteshez méltó lovardát

a Csikós udvarba, amelyen – akárcsak a palota déli összekötő szárnyában található Szent István-terem esetében – a korszak legkiválóbb iparművészei dolgoztak. Az 1901-ben átadott Királyi Lovarda leglátványosabb részét, a lovalóterem nyitott fedélszékét a Neuschloss Károly és Fia fakereskedő cég alkotta meg,

az óriási, részben színes ablakokat pedig Róth Miksa cége készítette. A Neuschlossok már a 18. század végén is fakereskedélemmel foglalkoztak, a nemes alapanyag szakértő ismerete generációról generációra öröklődött a családban. Fatelepeik a 19. század közepére komplex logisztikai-szolgáltató létesítményekké nőttek ki magukat. Aki minőségi famunkára keresett akkoriban vállalkozót, bizonyosan az elsők között gondolt rájuk, akár ácsmunkáról, akár padlóról volt szó. Róth Miksát a századfordulón a szecesszió egyik legnagyobb üveg- és mozaikművészeként ismerték hazai és nemzetközi közönség. Színes és inspiratív személyiség volt, valódi iparművészeti úttörő, a korabeli világkiállítások sokszoros győztese.

Közreműködésüknek és a Hauszmann-iroda terveinek köszönhetően a palotaegyütteshez méltó lovardaépület született, amelynek manzárdtetőzete a prágai Belvedere-t és Palladio vicenzai bazilikáját idézte. 1899-ben a *Vasárnapi Ujság* is nagy lelkesedéssel számolt be az abban az évben megkezdett építkezésről: „Ez az épület nagyságánál, valamint szépségénél fogva az összes európai udvarok lovardáit felülmúlja. Körülbelül 30 méter magasságú és barokk stílusú épület ez, hatalmasan ívezett, impozáns vas-szerkezetű tetővel.”

A Királyi Lovardát a századfordulótól a harmincas évek végéig az udvartartás használta, 1938-tól az udvarlakai őrsg spanyol lovasiskolája is tartott benne bemutatókat. 1916-ban, IV. Károly koronázásakor fontos szerepet kapott az épület: itt pihent az a bécsi udvarban hosszú hónapok alatt betanított ló, amelyre a koronázási ceremónia alatt felült az új király. A második világháború pusztítása azonban a Királyi Lovardát sem kímélte. Noha a háború után megmenthető lett volna a komoly sérüléseket szenvedő épület, 1950-ben ideológiai okokból mégis elbontották.

A Nemzeti Hauszmann Program keretében újjászületett, közel 1500 négyzetméteres Lovarda rekonstrukciójának célja nem kevesebb volt,

✂ **Habsburg-Lotaringiai István Ferenc Viktor főherceget a Magyar Országgyűlés 1847. november 12-én választotta nádorrá**

is megismerhetők voltak. A fennmaradt dokumentumoknak köszönhetően a korhűen visszaállított homlokzat mellett a belső terekben is visszaköszönnek az eredeti anyagok, színek és motívumok. A nyitott fedélszék, a gerendázat és a páholyok, valamint a színes nagy ablakok is az egykori megvalósítás hű másai. A lovalócsarnok is minden részletében követi a századfordulós kialakítást. Meghatározó eleme a körbefutó ferdesíktűfalburkolat, amelynek napjainkban éppúgy, mint Hauszmann korában, a tér fűtésében és szellőztetésében is nagy szerepe van.

A csodás épület a Kulturális Örökség Napjainak keretében megnyitotta kapuit a látogatók előtt. Mindenkit arra buzdítunk, nézze meg a századfordulós építészeti egyik remekművét, az anyagaiban és eljárásai-

✂ **A Lovarda külső és belső kialakítását aprólékosan kidolgozott, finom részletek jellemzik**

rendelkezésre állt a századfordulós építkezéshez kapcsolódó ajánlatok, költségvetések és számlák egy része is, így nemcsak a beépített anyagok, hanem az eljárások és a mennyiségek

ban is az eredetihez hűen újjáépített Lovardát, amely multifunkcionális rendezvénytérként működik majd a jövőben, de a Budai Várséták keretében is látogatható. ✂

1956 ARCAI

➤ Jack Metzger svájci fotós egyike volt azoknak a tudósítóknak, akik meg akarták mutatni a világnak, mi zajlik Magyarországon. Egyik ikonikus fotóján egy forradalmár pár sétál a lerombolt Budapesten

Fortepan/ETH Zürich/Comet Photo AG/Jack Metzger

Az 1956-os magyar forradalommal – Áder János köztársasági elnök szavaival élve – új fejezet kezdődött a világ történelmében, hisz a kettészakított Európában először lázadt fel egy ország népe a szocialista világrend ellen. A szó legnemesebb értelmében vett hétköznapi emberek vonultak az utcára és ragadtak fegyvert a szabadság nevében, kilépve a megszokott mindennapjaikból, egy emberként álltak ki azért, amiben hittek. Számos névtelen hős küzdött a forradalom napjaiban, ki a Corvin közben, ki a Széna téren, ki a budai Várban. Abban, hogy az ő történeteiket az egész világ megismerte, nagy szerepe volt azoknak a korabeli magyar és itt tartózkodó külföldi fotósoknak és filmeseknek, akik megmutatták, mi történik épp Európa szívében.

A MAGYAR FORRADALMÁR – AMERIKAI SZEMMEL

Szerte a nyugati világban egyöntetű rokonszenv és segítőkészség övezte 1956-ot. Ebben óriási szerepe volt azoknak az akkoriban itt tartózkodó külföldi és hazai fotósok és filmesek által készített felvételeknek, amelyek gyorsan bejárták a világsajtót.

A világ vezető lapjai, valamint a nagy hír- és képügynökségek már akkoriban is számos tudósítót akkreditáltak Magyarországra. Így jutott el hazánkba az akkor 31 éves Michael Rougier, a *Life* fotósa is, akinek a forradalomról készült fotósorozatát 1956. november 12-én mutatta be a lap.

Az ő egyik felvétele olyanira megragadta a *Time* magazin címlaptervező grafikusát, Boris Chaliapint,

✓ Akárcsak a többi külföldi fotós, úgy Jack Metzger képeiről is a forradalom hétköznapi hősei köszönnek ránk

Fortepan/ETH Zürich/Comet Photo AG/Jack Metzger

UGYAN STRATÉGIAI OKOKBÓL PESTEN NAGYOBB MÉRTÉKŰ ELLENÁLLÁS BONTAKOZOTT KI, DE A BUDAI VÁR IS A HARCOK FONTOS HELYSZÍNE VOLT.

➤ 1956-ban a *Time* magazin a „magyar forradalmár”-t választotta az év emberének

Times a róla szóló nekrológja mellett az általa készített mintegy 400 címlapgrafika közül épp ezt a művet közölte.

A kortárs pop-artos, expresz-szív trendekbe jól illeszkedő bravúros grafikai stílus mellett figyelemre méltó a kép sokatmondó, mindenre kiterjedő céltudatos részletessége is: a háttérben hamisítatlan pesti utcarészlet szétlőtt házakkal, folszedett utcakövekkel. A fő alak mögött két fiatal, az egyik szinte gyermek, a másik egy kamasz lány, felettük pedig az elmaradhatatlan lyukas zászló.

SZABADSÁG, SZERELEM – EGY ÉLETEN ÁT

Egy másik legendás fotó is született a forradalom napjaiban, amelyen egy egészen a közelmúltig titokzatos személyazonosságú magyar forradalmárlány látható.

Fortepan/Nagy Gyula

„Véletlenül sikerült egy olyan képet csinálnom, amely bejárta a világot, és a forradalom jelképévé vált. Meglátam egy komoly tekintetű, szép lányt zubbonyban, orosz géppisztollyal a vállán, akit rávettem, hogy néhány képet készíthessek róla” – mondta Vagn Hansen neves koppenhágai fotóriporter világhírű képének születési körülményeiről, melyet 1956 októberében készített Budapesten.

A kép először a dán *Billed Bladet* hetilap címlapján jelent meg. A fotóriporter jóvoltából a hosszú hajjú, szepes kamasz lány később egész Európa

Évtizedekig rejtély volt, hogy a 15 éves Szeles Erika szerepelt a világhírűvé vált képen

számára a magyar forradalom egyik jelképévé vált. A legenda szerint akkoriban számos dán kamasz fiú érzett plátói szerelmet a titokzatos harcos lány iránt, köztük az akkor 15 éves Henning Schultz is, aki azonban később sem adta fel a reményt, hogy egyszer megtudja, ki volt valójában ez

A VILÁGHÍRŰÉ LETT MAGYAR LÁNY VÖRÖSKERESZTES SZALAGGAL A KARJÁN EGY SEBESÜLTÖN PRÓBÁLT SEGÍTENI, AMIKOR MEGÖLTÉK.

Fortepan/ETH Zürich/Comet Photo AG/Jack Metzger

a csodaszép teremtés. Neki és néhány újságírónak köszönhetően csak nemrégiben derült ki, hogy zsidó szülők gyermekeként 1941-ben látta meg a napvilágot. Édesapja a náciizmus áldozata lett (vagy a budapesti gettóban vagy a haláltáborban halt meg), anyja 3 éves korától egyedül nevelte. A lány szakácsnak tanult, a Béke Szállóban volt gyakornok. Akkor vesztette életét, amikor egy sebesült fiút próbált vöröskeresztes szalaggal a karján kimenteni a tűzharcból. Ő is épp csak 15 éves volt. Halála után édesanyja állítólag beleőrült a fájdalomba.

TÍZEZER MÉTERNYI FILM 56-RÓL

Ha a nagypolitikát nem is, de a magyar menekülteket fogadó pozitív társadalmi klímát ezek a fotók is minden bizonnyal kedvezően befolyásolták. Az ENSZ adatai szerint 1957 elejéig mintegy 200 ezer ember hagyta el Magyarországot nagyobb részt Ausztria felé. Zömében jól képzett, tehetséges fiatal férfiak és családok kisgyermekkel, akik a beilleszkedés, a gazdasági prosperitás és a munkaerő szempontjából is ideális csoportot jelentettek a befogadó államok számára.

Ezek az emberek később a tudománytól a művészetekig, a sporttól a

Magyarok egy Svájcba érkezett vonaton

gazdaságig számos területen bizonyították, hogy a beléjük vetett bizalom nem volt alaptalan. Elég, ha az ekkor kivándorló Oscar-díjas operatőrre, Zsigmond Vilmosra gondolunk, aki barátjával és kollégájával, Kovács Lajossal csaknem tízezer méternyi filmfelvételt is magával vitt a forradalomról. (Ezek a felvételek hamar bejárták a világsajtót, és nagy szerepük volt abban, hogy a nyugati világ hiteles forrásokhoz jutott az eseményekkel kapcsolatban.) Vagy az egykori Aranycsapat legendás játékosaira, akik közül jó néhányan szintén külföldre távoztak. Így Puskás Ferenc, aki a Real Madridhoz került, vagy Czibor Zoltán és Kocsis Sándor, akik a Barcelonához szerződtek.

Puskás Ferenc kislányával Olaszországban 1956 decemberében

Wikimedia Commons/Joop van Bilsen

VISSZATÉRT A ZENE A KARMELITÁBA

A Budavári Palotanegyed megújítása, a századfordulós épületek rekonstrukciója mellett a Nemzeti Hauszmann Program célkitűzései között kiemelt helyen szerepel az is, hogy a budai Vár újra megteljen élettel, és izgalmas programokkal várja az itt élőket és az ide látogatókat. Ez a szándék hívta életre a nagy népszerűségnek örvendő Karmelita koncerteket is.

Szeptemberben indult útjára a Budavári Palotanegyed egyik legújabb programsorozata a főváros legrégebbi rendezvényhelyszínén, a Karmelita épületegyüttes Beethoven-termében, és ezzel folytatódott az épületben megrendezett komolyzenei hangversenyek nemes hagyománya. A Karmelita nemcsak a budai Vár egyik ikonikus épülete, de kulturális helyszíneként is több száz éves múlttal rendelkezik: 1787 októberében itt nyílt meg Buda első kőszínháza, amely belső kialakításában vetekedett az Osztrák-Magyar Monarchia legszebb teátrumaival. 1790-ben ezen a helyen tartották az első magyar nyelvű színházi előadást, alig tíz évvel később pedig szintén ez

az épület adott otthont Beethoven egyetlen budai koncertjének.

A jövő nyárig tartó, a legkiválóbb hazai zenészek részvételével zajló koncertsorozat kialakításánál fontos szempont volt, hogy a tematikus estek emléket állítsanak korábbi jeles kulturális eseményeknek és a magyar zeneművészet emblemikus napjainak. A kora őszi koncertek Bartók Béla, Joseph Haydn és Gregor Joseph Werner munkásságára emlékeztek, a Liszt Ferenc Kamarazenekar, valamint a Les Talens Lyriques és a Purcell Kórus tolmácsolásában. Novemberben, a magyar opera napján a Magyar Állami Operaház ünnepi esttel állít emléket Erkel Ferencnek, a nemzeti opera megteremtőjének: koncertjükön

Erkel operáriái és duettjei mellett a 19. századi magyar zeneélet több kiváló zeneszerzőjének kamaraművei szerepelnek majd. Karácsony közeledtével pedig a Kodály Zoltán Magyar Kórusiskola együtteseinek koncertje csempész meghitt, ünnepi hangulatot az évszázados falak közé.

A Karmelita csodálatosan megújult koncertterme 2022-ben is várja a látogatókat. A magyar kultúra napján Balázs János zongorista idézi meg Cziffra Györgyöt, a világhírű zongoravirtuózt, Mécs Károly közreműködésével. Februárban a Budapesti Vonósok és a Góbé Zenekar ifjúsági hangversenyét hallhatja a közönség, márciusban Várdai István és a Liszt Ferenc Kamarazenekar tart koncertet Haydn 1800-ban rendezett budai koncertjének emlékére. A Karmelita koncertek programsorozat részletes műsora a www.karmelitakoncertek.hu honlapon olvasható. Jegyvásárlásra online, illetve a Várkert Bazár Déli paloták jegypénztárában van lehetőség.

FORRADALMI KÓRHÁZ A VÁROS ALATT

LOSK 0101/1 – alig tizenöt évvel ezelőtt még így emlegették a Sziklakórházat.

Már aki tudott a létezéséről, hiszen a jelzés szigorúan titkos objektumot takart, várbeli bejáratát nemcsak befalazták, de fákat, növényeket ültettek elé, hogy véletlenül se találja meg senki. Pedig a Vár alatti barlangrendszer jelentős részén a 20. században kórház üzemelt, amely a második világháború és 1956 eseményei idején jutott fontos szerephez.

Ma egyedi atmoszférájú múzeum mutatja be a hely izgalmas történetét.

BARLANGOK BIZTONSÁGÁBAN

A Várnegyed lakói már a kezdetektől használták a házak alatt található természetes, itt-ott megnagyobbított üregeket, kisebb-nagyobb barlangokat, hiszen tökéletesen megfeleltek élelmiszerraktárnak, borospincének, sőt, az értékek elrejtésére is alkalmasak voltak. Az „állami” hasznosításra ugyanakkor csak a 20. század második felében, a második világháború kitörésekor került sor, amikor is óvóhelyeket alakítottak ki a barlangokban, és ide telepítették a környék légoltami szirénáit működ-

tető állomást. Hamar nyilvánvalóvá vált, hogy védett kórházra is szükség van, így a meglévő barlangokat és átjárókat felhasználva többtermes, korszerű műtővel felszerelt, saját áramellátással rendelkező, majdnem száz beteg ellátására alkalmas kórházat alakítottak ki, amely 1944. február 20-án nyílt meg.

A Székesfőváros Sebészeti Szükségkórháza névre keresztelt intézmény nem önállóan, hanem a Szent János Kórház részeként működött. Első vezetője dr. Kovács István egyetemi adjunktus, sebész főorvos volt, aki a fronton, kórházvonatokon szerzett tapasztalatait már igen hamar,

a főváros ostromakor kamatoztathatta, hiszen a Sziklakórház fogadta a légítámadásokban megsérülteket. Megeesett, hogy egyszerre akár több száz beteget gyógyítottak, akik összetolt emeletes ágyakon, vagy amikor már nem volt hely, akkor a barlangokban elhelyezett szalmazsákokon várták, hogy ellássák őket. Az ostrom elhúzódtával egyre nőtt a készlethiány, akadozott a víz- és az élelem-utánpótlás. A betegek ellátását egyre több dolog nehezítette, de a kórház személyzete mindvégig válogatás nélkül segített mindenkin, civilen és katonán egyaránt. A főorvos és kollégái munkáját vöröskereszt-

tes ápolónők segítettek, köztük több nemesi származású hölgy, mint özv. Horthy Istvánné Gróf Edelsheim-Gyulai Ilona, Andrassy Ilona, Cziráky Alice és Széchényi Ilona grófnők.

HŐS GYÓGYÍTÓK

A kórházvezető egyik legnagyobb támasza azonban minden bizonynyal a helyettese, dr. Seibriger András sebészorvos volt, aki szinte az egész életét a Sziklakórháznak szentelte. A mások sorsa iránti érzékenység, a segíteni akarás talán akkor alakult ki benne, amikor a családjával alig tízévesen, a trianoni döntés

után elhagyta szülővárosát, Marosvásárhelyt: Budapestre menekültek, ahol évekig egy vasúti vagonban éltek, nem tudva, hogyan és mikor rendeződik az életük. Az egzisztenciális nehézségek ellenére a szülei mindent megtettek, hogy segítsék tanulmányait, így sikeresen elvégezte az orvosi egyetemet, diplomáját épp a második világháború kitörésének évében kapta kézhez. Sebészként szolgált a keleti fronton, majd 1944 tavaszától a Sziklakórház helyettes vezetőjévé nevezték ki, ahol lelkiismeretesen végezte a munkáját, mindent megtett a betegeiért, amit csak lehetett a háborús körülmények között.

A MÁSODIK VILÁGHÁBORÚ ÉS AZ 1956-OS FORRADALOM HARCAIBAN IS OLTAMUL SZOLGÁLT A SZIKLAKÓRHÁZ.

➤ **Ma már könnyen megtalálható a Sziklakórház bejárata**

Elhivatottságára jellemző, hogy az 1945. február 11-i sikertelen kitörési kísérlet után, amikor az orvosok, ápolók nagy része az ostromló csapatoktól félve elmenekült, ő akkor is a helyén maradt, nem hagyta magukra a járóképtelen betegeket. A kórház és benne Seibriger András végül megmenekült, mert az ott tevékenykedő diplomata, Friedrich Born, a Nemzetközi Vöröskereszt megbízottja a kórházat a Vöröskereszt oltalmába vette, Seibrigernek pedig menlevelet állított ki.

➤ **Dr. Seibriger András a kórház nővéreivel**

A háború utáni megtorlástól azonban ez sem mentette meg: eltiltották hivatása gyakorlásától, 1949-ig még magánpraxist sem folytathatott, és csak három évvel később kezdhetett el ismét kórházban dolgozni. Ekkor valószínűleg még ő sem gondolta, hogy alig néhány év múlva visszatér a Sziklakórházba, és újra az egzisztenciáját, az életét kell majd féltetnie. Amikor 1956-ban kitört a forradalom, Seibriger András ismét a Sziklakórházba ment, hogy dr. Máthé András sebész főorvos helyetteseként segítsen a sérülteknek – ő volt az egyetlen orvos, aki a háború, majd a forradalom idején is ott dolgozott. Pedig ekkor

➤ Számos korabeli eszközt őriz a múzeum

már nős volt, két kislány édesapja. Ám ő csak a betegeire gondolt, és bár a felesége kérte, hogy hagyják el az országot, végül képtelen volt elindulni, bőrönddel a kezében visszafordult, és a végsőkig kitartott.

OSTROMOK EMLÉKEZETE

Katonák, civilek százainak életét mentették meg, a feljegyzések szerint több gyerek is született a Sziklakórházban 1956 őszén. A forradalom leverése után Seibrigert meghurcolták, amiért ellátta a felkelőket, az igazságtalan bánásmód megviselte az egészségét, több infarktusa is volt, amelyek után évekig lábadozott. Ekkoriban a Vár lakói, egykori betegek támogatták a családot, gyakran láto-

➤ A különleges tárlat célja a háború valódi arcának bemutatása

gatták meg őket az Úri utca 52. szám alatti lakásban, mert időként élelmszerre sem volt pénzük. Miután felépült, előbb magánorvosként dolgozott, majd egy sebészeti ambulancián, de nem műthetett többé. Megbélyegzett ember maradt, lánya sem nyerhetett felvételt az orvosi egyetemre. A Sziklakórház élete végéig fontos maradt számára, lábadozása idején az ágyát úgy helyeztette el a lakásban, hogy rálásson a bejáratra, műtéti eszközeit pedig gondosan elcsomagolva, használatra készen találta meg lánya és felesége 1977-ben bekövetkezett halála után.

Ezek a műszerek ma a Sziklakórházban berendezett állandó kiállítás részei, amelyek a hely különleges, fordulatokban gazdag történetét segítenek elmesélni, átélhetővé tenni. A negyvenes évek végén oltóanyagot gyártottak itt, majd az egész kórházat titkosították, ekkor kapták a LOSK 0101/1-es rejtjelszámot. Később a hidegháborús idők szellemében átalakították, hogy egy esetleges atom- vagy vegyi támadás után is legyen hol ellátni a betegeket, sérülteket a felszíni állapotoktól függetlenül. Mindezt annyira komolyan vették, hogy egészen a 80-as évekig a kijelölt személyzet tagjai gyakorlatokat is tartottak, hogy mindenki tisztában legyen a feladatával, és gondnokok tartották karban az épületet és a gépészeti rendszereket – mindezt szigorú titoktartási kötelezettség mellett. Az idő azonban végleg eljárt a

➤ Élethű viaszfigurák elevenítik meg a történelmet

létesítmény felett, és a kétezres évek közepén kikerült a titkosított intézmények közül. A hasznosítása egy ideig bizonytalan volt, színházi előadásokat is tartottak itt, majd végül 2007-ben a Hadtörténelmi Intézet és Múzeum kezdeményezésére múzeummá alakították, amely 2008 tavaszától várja a látogatókat. A különleges tárlat nemcsak az egykori háborús időkben ott folyó munkát, a kórházi atmoszférát idézi meg, de például egy atomrobbanás utáni konyha másolatának és hirosimai túlélők rajzainak segítségével azt is megmutatja a látogatóknak, mivel kellett volna szembenéznünk egy esetleges atomtámadás esetén. ✂

HATÁROKON ÁTÍVELŐ KIÁLLÍTÁS A VÁRKERT BAZÁRBAN

Egyedülálló szabadtéri fotókiállításnak ad otthont a Várkert Bazár. Csehország, Lengyelország, Magyarország és Szlovákia kiemelkedő, friss diplomás fotográfusainak alkotásait láthatja a közönség. A *New Visegrad Photography* című fotóinstalláció Európa több nagyvárosában bemutatkozott már, a különleges kiállítást 2021. október végéig a Várkert Bazárba látogatók is megtekinthetik, a Glorietthez vezető rámpán.

„Minden fényképen mindig van két ember. A fényképész és a néző” – vélte a múlt század egyik legnagyobb fotográfusa, Ansel Adams. Különleges sétára invitáljuk az érdeklődőket idén ősszel: a hazánkban is bemutatkozó vándorkiállítás arra tesz kísérletet, hogy a fiatal fotográfusok alkotásait olyan összefüggésbe állítsa, amelyben a nemzeti sajátosságok, a különböző oktatási megközelítések és az alkotók önálló univerzumai között megmutatkozhatnak a szélesebb, globális jelenségekről és tendenciákról való, speciálisan közép-európainak tekint-

hető gondolkodásmódot meghatározó jegyek is.

Nem csupán azért fontos számunkra ez a kiállítás, mert hiszünk abban, hogy támogatni kell a tehetséges fiatal művészek bemutatkozását, hanem azért is, mert elköteleztünk vagyunk az iránt, hogy a Várkert Bazár kulturális sokszínűségében teret biztosítsunk a Visegrádi csoport országainak alkotói számára. Elköteleztünk vagyunk már csak azért is, mert a Várkapitányság irányításával valósul meg a Visegrád 700 program, amelynek eredményeképpen 2035-re, a visegrádi király-

találkozó 700. évfordulójára megújul a visegrádi fellelgyvár, a királyi palota, az alsóvár és a Salamon-torony, valamint a völgyzáró fal és a vízbástya rekonstrukciója is megtörténik.

Az október végéig megtekinthető kiállításon a Budapest Metropolitan Egyetem, a Kaposvári Egyetem és a Moholy-Nagy Művészeti Egyetem mellett a Poznańi Művészeti Egyetem, a Pozsonyi Képzőművészeti és Design Akadémia, a Prágai Előadóművészeti Akadémia, Film és Tv Iskola, valamint a Prágai Művészeti, Építészeti és Design Akadémia friss diplomásai is bemutatkoznak. ✂

KÖSZÖNET AZ ÉPÍTŐKNEK

A Budavári Palota déli összekötő szárnyában felépült Szent István-terem a nemes alapanyagok, a nagy pontossággal újjáalkotott tervek mellett még egy fontos dolognak köszönheti újjászületését: az együttműködésnek. Kialakításán napjainkban éppúgy, akárcsak a századforduló időszakában, a legkiválóbb mesteremberek dolgoztak együtt, akik nem csupán a maguk szakterületére figyeltek oda féltő gonddal, de az összképet sem veszítették egy pillanatra sem szem elől.

„M indannyiunk életében vannak meghatározó pillanatok, az önhöz hasonló, tehetséggel bíró, alkotó emberek számára ilyen alkalom lehet az, amikor a mű elkészül, valósággá válik. De van egy másik pillanat is, ami talán még ennél is fontosabb: az, amikor az alkotást birtokba veszik az emberek, azok, akiknek készült” – ezekkel a szavakkal köszöntötte Fodor Gergely kor-

mánybiztos, a Várkapitányság vezetője azokat a szakembereket, akik az elmúlt években a Szent István-terem rekonstrukcióján dolgoztak, a tiszteletükre rendezett találkozón. A különleges helyiség újraalkotói a fa, a kerámia, a fém, a textil, az üveg és a drágakő legnagyobb hazai mesterei közül kerültek ki, akik a századfordulós építők szellemiségét szem előtt tartva évekig dolgoztak

a berendezés egyes elemein azzal a céllal, hogy a Szent István-terem egykori fényében ragyogva mutathassa meg magát a látogatóknak. Áldozatos munkájáért hatvannál is több szakember kapott elismerést a Várkapitányságtól. „Úgy gondolom, hogy ilyet az ember életében egyszer csinál. Voltak is, lesznek is még szép munkáink, de olyan horderejű kihívás, mint a Szent István-terem

„A SZENT ISTVÁN-TEREMMEL ÖNÖK BEBIZONYÍTOTTÁK, HOGY A MAGYAR IPARMŰVÉSZET, A MAGYAR KÉZMŰVESSÉG ÉL ÉS VIRÁGZIK. BEBIZONYÍTOTTÁK, HOGY A TEHETSÉGET NEM LEHET BEFALAZNI, ÉS HA VAN ÉRTELMESES CÉL, AKARAT ÉS ERŐ, AKKOR A MAGYAR GÉNIUSZ UTAT TÖR MAGÁNAK, ÉS ÚJRA ÉS ÚJRA MEGMUTATJA, HOGY VILÁGRASZÓLÓ TELJESÍTMÉNYRE KÉPES”

– mondta köszönetnyilvánításában Fodor Gergely kormánybiztos.

rekonstrukciója, egyszer van csupán az életben” – mondta Romeisz Norbert, a terem textiljeit újragyártó Rovitex Kft. tulajdonosa és alapítója arról, milyen érzés volt részt venni a munkában.

A közös ünneplésig azonban hosszú út vezetett. A Nemzeti Hauszmann Program keretében 2019-ben kezdődött meg a teremnek helyet adó épületrész falkutatása, az ekkor talált értékes tárgyi leletek, korabeli épületrészletek is segítettek az eredeti állapotok legpontosabb visszaállításában. A régészeti feltárást a teremnek helyet adó déli összekötő szárny szerkezetépítési munkálatai követték, csak ezután kezdődött meg a századforduló legjelentősebb történelmi termének belsőépítészeti kialakítása eredeti tervrészletek, archív felvételek és korabeli mintadarabok alapján. A Szent István-terem 2021. augusztus 20-án nyithatta meg kapuit a látogatók előtt, azóta pedig több tízezer csodálták már meg a Budavári Palotában elsőként újjászületett díszes helyiséget és a hozzá tartozó kiállítást.

Magukra az alkotókra is nagy hatást tett az újjáépített terem: „Felemelő számomra így egyben látni ezt a fantasztikus művet, amit Zsolnay Vilmos és a többi századfordulós művész alkotott” – mondta Babina Éva, a Zsolnay Porcelánmanufaktúra Zrt. kerámiafestője.

ram Group Zrt. projektvezetője, Harangozó Zoltán.

Vecsey Ádám, a helyiség három csillárját és falikarjait újraalkotó Salisbury Kft. fém-ötvös restaurátora arra is kíváncsi volt, hogy a látogatókra milyen hatással van a terem: „Beálltam titokban egy vezetésre, és senki nem tudta, hogy én ott Mátyás király vagyok álruhában. Hallgattam az embereket, és néztem a reakcióikat. Elmondhatatlan érzés volt. Beigazolta, amit korábban is gondoltam arról, hogy az emberekre milyen mély benyomást tesz majd a Szent István-terem.”

A különleges helyiség beépítésének lebonyolítását irányító Vízió & Dimenzió Kft. szakemberei szerint a szervezethez, az egymás munkája iránti tisztelet és a csapatmunka volt a kulcsa annak, hogy egészséges egészé állhassanak össze a különböző műhelyekben megszülető különleges műalkotások. ✂

A SZÉP HELYEK ÉPÍTIK AZ EMBER LELKÉT

„Akkor lehetünk igazán büszkék egy olyan fantasztikus helyre, mint a budai Vár, ha vigyázunk rá, és gondoskodunk arról, hogy a régi pompájában ragyoghasson” – vallja Wolf Kati, akit sok személyes emlék is köt a Várnegyedhez amellet, hogy adventi koncertjének immár évek óta a Mátyás-templom ad otthont. Az énekesnő a Nemzeti Hauszmann Program közösségi oldalán mesélt a Várhoz kapcsolódó élményeiről.

Wolf Katit úgy ismerte meg az ország, mint azt a kislányt, aki 1981-ben, alig hétévesen elénekelt a *Vuk* főcímdalát. Bár zenei vonalon tanult tovább, és sok együttesben megfordult, legközelebb akkor került ismét reflektorfénybe, amikor – már egy nagylemezzel a háta mögött – 2010-ben szerepelt az *X-Faktor* című tehetségkutató műsorban. Ugyan a hetedik élő show-ban a közönségszavazatok alapján neki kellett a versenytől búcsúznia, mégis ennek köszönhetően születhetett meg a *Szerellem, miért múltsz?* című dal. Az a sláger, amellyel az énekesnő a következő évben nagy sikerrel képviselte Magyarországot az Eurovíziós Dalfesztiválon. Az azóta eltelt évtizedben Wolf Kati folyamatosan koncertezett, miközben elkötelezetten jótékonykodik is. Évek óta az Ökumenikus Segélyszervezet önkéntese, programjaik lelkes támogatója, mert – mint vallja – tettekkel lehet igazán jobbá tenni a világot.

„Egyébként is vár- és kastélyőrült vagyok, de ez itt, a budai Vár a szívem csücske. Jövünk át a hídon, felnézünk, és hajlamosak vagyunk rá, hogy hozzá-

szokjunk a látványhoz. Én azonban szeretem nem elfelejteni, hogy ahol lakunk, az egy csoda. Nagyon sok olyan élményem van, amely a Várral kapcs-

AZ EMBER MEGSZOKJA, HOGY AHOL LAKIK, AZ OLYAN, AMILYEN, ÉS KÖZBEN ELFELEJTJÜK, HOGY MILYEN FANTASZTIKUS KÖRNYEZETBEN ÉLÜNK.

latos, hiszen itt élek Budapesten, és sokat, tényleg nagyon sokat járok ide – meséli a kétgyermekes édesanya. – Vannak nagyon személyes élményeim: a nagyobbik testvérem például itt nősült a Mátyás-templomban, és persze én énekeltem az esküvőn. De azóta is nagyon sokszor jártam itt, nemcsak sétálgatni, hanem dolgozni, fellépni is: volt egy zenekarom, amellyel nagyon sok rendezvényen játszottunk, havonta legalább egyszer a Várba is feljöttünk, és ezen a csodás helyszínen énekelhettem.”

Az énekesnő szerint fontos, hogy értékeljük, amink van, és ez jóval

többet kíván meg annál, hogy csak tudatosítsuk magunkban, mi mennyire értékes. „Az ember megszokja, hogy ahol lakik, az olyan, amilyen, és közben elfelejtjük, hogy micsonda értékek vesznek körül bennünket, hogy milyen fantasztikus környezetben élünk. Úgy gondolom, hogy valójában csak akkor lehetünk büszkék egy ilyen csodás helyszínre, ha karban is tarjuk azt, ha széppé varázsoljuk, és megadjuk neki azt a pompát, amilyennel valaha bírt. A Várnegyed megújításáról azt gondolom, hogy mindenkinek, akit ideköt a szíve, fontos, hogy a városnak ez a szebb napokat látott része újra az egykori fényében ragyogjon. Fontos, hogy azok az épületek, terek, utcák, amelyeket kissé vagy nagyon elhanyagolt állapotban láttunk nap mint nap, és megszoktuk, hogy ilyenek, egyszer csak ugyanolyan méltósággal és eleganciával virágozzanak, mint valaha. Hogy az a park, amelyen keresztül felmegyünk a Várba, újra rendezett legyen, le lehessen ülni a padokra, kellemes környezetben. Szerintem az ilyen helyszínek építik az ember lelkét.”

👉 Wolf Kati a *Szerellem, miért múltsz? című dallal 2011-ben bejutott az Eurovíziós Dalfesztivál döntőjébe, a legjobb 25 produkció közé*

HÍREK A BUDAVÁRI PALOTANEGYEDBŐL

A Nemzeti Hauszmann Program célja a Budavári Palotanegyed megújítása. Megtiszteltetés számunkra, hogy olyan épületeket és tereket adhatunk vissza az embereknek, amelyek korábban nem csupán méltatlan állapotban voltak, de sokszor el is voltak zárva a látogatók elől. Mindent megteszünk azért, hogy mindig időben felhívjuk a figyelmet az aktuális munkálatokra és az azokkal járó esetleges forgalmi változásokra. Reméljük, ez is elősegíti, hogy a jövőben is megtiszteljenek bennünket figyelmükkel, bizalmukkal.

▶ ELINDULT A JÓZSEF FŐHERCEGI PALOTA REKONSTRUKCIÓJA

Megkezdtek a József főhercegi palota, valamint a hozzá tartozó palotakert és a neoreneszánsz istálló rekonstrukcióját. Az újjáépített palota turisztikai, kulturális és irodai funkciókat is ellát a jövőben. A munkálatok ideje alatt a Szent György utca Tabán felőli oldalát le kell zárunk a gyalogosforgalom elől, az esetleges további korlátozásokról a helyszínen kihelyezett táblákon és Facebook-oldalunkon is folyamatosan tájékoztatást nyújtunk.

▶ ÉV VÉGÉIG MEGÚJUL A HABSBERG-KAPU

A kovácsoltvas kapu a Budavári Palota századfordulós bővítések Hauszmann Alajos tervei alapján, Jungfer Gyula műhelyében készült el, csakúgy, mint a díszes kerítés és a hozzá tartozó lépcső is. 1905-ben állították fel a kerítés sarkán Donáth Gyula ikonikus, turult mintázó szobrát. Az alkotások ugyan átévészelték a világháborús ostromot, de több találat is érte őket. Fontos célunk, hogy a Budavári Palotanegyed történelmi helyszínei, műemlékei ismét a terület rangjához méltó állapotban legyenek láthatók. Ennek a hatalmas munkának a részeként újítjuk fel a budai Vár ikonikus díszkútját, a *Halászó gyerekek kútját* és a környezetét is szolgáló teraszt is. Valamennyi munkálat év végére befejeződik.

▶ MEGKEZDTÜK A VÖRÖSKERESZT EGYLET EGYKORI SZÉKHÁZÁNAK REKONSTRUKCIÓJÁT

A teljes körű régészeti feltárás után elindult a Vöröskereszt Egylet egykori székházának újjáépítése a Dísz téren. A rekonstrukciós munkálatok miatt a területet körülvevő járdát és a Hunyadi János úti buszparkoló sávot le kellett zárni. A közúti forgalom fenntartása érdekében a Dísz téri parkolósziget egy része megszünt. A Várkapitányság az I. kerületi önkormányzat részére ingyenes, korlátozott számú parkolási lehetőséget biztosít a Palota úti mélygarázsban.

▶ ÚJJÁÉPÜL A HONVÉD FŐPARANCSNOKSÁG

A 19. század végén felépült Honvéd Főparancsnokság neoreneszánsz épületét Kallina Mór tervezte. Bár az épület második világháborúban szerzett sérülései nem voltak végzetesek, ideológiai okokból a helyreállítás helyett rommá nyilvánították, és fokozatosan visszabontották az első emeletig. Az azóta háborús emlétként álló épületen most megindul a rekonstrukciós munka: a Honvéd Főparancsnokságot eredeti magasságában építjük vissza. A hasznos területe több mint háromszorosára nő, és a jövőben látogatóközpontként, a Budavári Palotanegyed kulturális és turisztikai kapujaként működik majd, kiállításokkal, közösségi térrel és gasztronómiai funkciókkal. Az építkezés ideje alatt a Budavári Palotanegyedbe látogatók biztonságának érdekében kérjük, hogy gyalogosan a Dísz tér irányából a Színház utcán keresztül közelítsék meg a Budavári Palota épületegyüttesét, vagy használják a Tabán felől újonnan kialakított nagy kapacitású lifteket a Csikós udvarban.

▶ VISSZAÁLLÍTOTTUK A STÖCKL LÉPCSŐNÉL BONFINI ÉS MARSIGLI MELLSZOBRÁT

A különleges vonalvezetésű, neoreneszánsz stílusú Stöckl lépcső a felső palotaudvart köti össze a nemrégiben felújított Csikós udvarral. Nevét a 19. században a közelében álló egykori Stöckl épületről kapta, mely Ausztriában a kastélyok szomszédságában található melléképületek gyűjtőneve volt. A Nemzeti Hauszmann Program keretében nem csupán ez a különleges lépcső épülhetett újjá, de a tetejére 2021 szeptemberében visszahelyeztük az egykor ott lévő alkotásokat is: Mátyás király történetírója, Antonio Bonfini újraalkotott mellszobrát, valamint a corvinákat megmentő Marsigli gróf szobrának másolatát.

Antonio Bonfini itáliai történetíró Mátyás király meghívására érkezett a királyi udvarba 1486-ban, majd az ő felkérésére írta meg reneszánsz szellemben a magyarság addigi történetét. Bonfini mellszobrát annak idején Farkas Zoltán, az ügyvédi praxisa mellett szobrászkodó művész készítette. Alkotását 1934-ben avatták fel a Hunyadi udvaron, a Stöckl

lépcső feljártánál, a szobor második példányát pedig Olaszországban, Bonfini vélt szülőhelyén, Ascoliban állították fel 1935-ben. Budapest második világháborús ostroma során az eredeti szobor eltűnt, 2008-ban, a Reneszánsz Év alkalmából alkották újra az olaszországi példányról vett minta alapján.

Luigi Ferdinando Marsigli szintén fontos szerepet töltött be a budai Vár és a magyar kultúra történetében. Igazán sokoldalú személyiség volt: botanikus, hadvezér, diplomata, műgyűjtő és hidrokartográfus. Buda 1686-os töröktől való visszafoglalása után ő volt az, aki a romos Várból Mátyás király több corvináját is megmenekítette, majd ezeket Bécsbe szállíttatta. Így maradhatott az utókorra több értékes példány. A karlócai béke után, határrendezési biztosként

Marsigli irányította az új határvonalak megállapítását és kijelölését. Jelentős szerepet játszott a Duna feltérképezésében és a folyó mentén található, vadon termő növények katalógusának összeállításában is. Kisfaludi Strobl Zsigmond Marsigli ábrázoló szobrát 1936-ban avatták fel, szintén a Stöckl lépcső tetején. A háború után a romok közül a Magyar Természettudományi Múzeum akkori főigazgatója, Tasnádi Kubacska András mentette ki. A művet a Magyar Nemzeti Múzeum épületében őrzött ásványtár folyosójára helyezték, ahol – az 1956-os forradalom során kiütött tűzben – patinája elfeketedett. Az 1990-es években került a Természettudományi Múzeum jelenlegi épületébe. A budai Várba most kihelyezett mellszoborhoz az eredeti alkotásról vettek mintát. ❁

A PÁSZTORSÁG ARISZTOKRATÁI

Nagy versengés zajlott hajdanán a pásztortársadalom tagjai között az elsőbbségért, koronként és térségenként eltért, hogy épp ki állt legfelül a hierarchiában. Függett a sorrend a táj adottságaitól, a legeltetési lehetőségektől, és persze attól is, hogy melyik szakma éppen milyen arányban képviseltette magát a vidéken. A képzeletbeli rangsor tetején általában a csikósok és a gulyások álltak, a lovak és a marhák őrzői, a juhászok és a kondások – néhány dunántúli kivétellel – csak utánuk következtek a sorban. Nem is beszélve a libapásztorokról, akik főleg a gyerekek közül kerültek ki.

Nem csoda, hogy egy, a lóval oly szoros kapcsolatot ápoló nemzetnél, mint a magyar, a csikósok mindig is megbecsült tagjai voltak a társadalomnak. Míg eleinte fehér ruhát hordtak, ma a legtöbben a 19. század végén és a 20. század elején divatba jött kék színű, bő ujjú ingből, ráncos, alul rojtozott nadrágból, fekete szövet mellényből és nagy karimájú kalapból álló öltözködésükkel ismerik őket. Elmaradhatatlan kiegészítőjük volt a karikás ostor, amelyet az idők során nem csupán terelőeszközként használtak, hanem fegyverként is, a ménesek védelmében.

Nemcsak kiváló lovasok voltak, de háttaslovaikat különféle gyakorlatok-

CSIKÓSTOKÁNY HÁZI GALUSKÁVAL

Hozzávalók:

- ✿ 75 dkg sertéshús ✿ 10 dkg füstölt szalonna ✿ 1 fej vöröshagyma ✿ 4 dl tejföl ✿ 1 kk. liszt ✿ 1 tk. pirospaprika ✿ só, bors ✿ 1 zöldpaprika ✿ 1 paradicsom ✿ 1 csokor petrezselyemzöld

Elkészítés:

A tokányhoz a szalonnát felaprítjuk, zsírára sütjük, majd rádobjuk az apró kockákra vágott hagymát, picit pároljuk. Beletesszük a felkockázott húst, átpirítjuk, fűszerezzük, és kevés vízzel felöntjük. Hozzáadjuk a paradicsomot és a paprikát, és addig főzzük, amíg a hús meg nem puhul. Ekkor a paradicsomot és a paprikát kivesszük, megszórjuk a felaprított petrezselyemzölddel, és a liszttel elkevert tejföllel besűrítjük. A galuskához 40 dkg lisztből, egy tojásból, teáskanál sóból és 3 dl vízből lágy masszát keverünk, majd bő, lobogó sós vízbe szaggatjuk, és készre főzzük.

ra is megtanították. Ilyen volt például a lófektetés, amely az éles széltől és a támadóktól is megvédhette a csikóst és a lovát. A ló és lovasa közti különleges összhangról tanúskodó gyakorlatok korunk csikósbemutatóin is szerepelnek, a lófektetés mellett olyan bravúrokkal kápráztatják el a nézőket, mint a lóültesítés vagy a kendőlopás. Az egyik legizgalmasabb attrakció-

nak az úgynevezett pusztatótós számít, amikor a csikóslegény öt lovat hajt egyszerre, a két hátulsi ló hátán állva. A magas szintű lovastudást igénylő bravúrt idővel tovább is fejlesztették, a jelenlegi rekorder nemrégiben húsz lóból álló fogattal mutatta be a produkciót.

A csikósok népszerűségét jól jelzi az is, hogy számos művész választotta őket alkotása tárgyául. Így tett ifjabb Vastagh György is, aki *Lovát fékező csikós* elnevezésű szobrának elkészítéséhez a Hortobágyon tanulmányozta a csikósok mozdulatait és ruházatát, hogy minden részlet tökéletes legyen. A Csikós udvarban álló szobor méltó emléket állít ennek a különleges hivatásnak. ✿

KERESZTREJTVÉNY

Olvasóinkat hónapról hónapra játékra csábítjuk, amelynek nem titkolt célja, hogy izgalmas, érdekes részleteket fedezzenek fel a budai Várnegyed csodás épületei között sétálva. A kérdés és egyben a rejtvény megfejtése tehát: melyik várbéli építészeti remekmű részlete látható a fotón?

A megfejtést, valamint a játékos nevét és címét november 8-ig várjuk e-mailben (budavarisetak@varkapitanysag.hu) vagy postai levélben (Várkapitányság Nonprofit Zrt., 1519 Budapest, Pf. 365). Kérjük, az e-mail tárgyában vagy a borítékon tüntessék fel: Magazin, rejtvény.

A helyes megoldást beküldők között páros belépőjegyet sorsolunk ki a Budai Várséták tematikus vezetéseire.

	OROSZ KÁPOSZTA-LEVES	TÖKKÉREG!	ZÚDULÓ	ZENEI HANG	BOLGÁR HEGYCSÜCS	
1						L
FÉRFI-MAGAZIN				KUTYA-LAKHELY		
				AMERIKAI HEGYSÉG		
SUPERMAN JELE		TOGO FŐVÁROSA				
MUNKAGÉP		FŐNÉVKÉPZŐ				
	LAZSÁL	EPEKEDNI KEZD!	BÁR-ÉNEKESNŐ		ELŐTAG: PETA-	
			NÉMET AUTÓJEL		TELJESÍTMÉNY JELE	
JUPITER HOLDJA				NÉVELŐ	HEVES MEGYEI TELEPÜLÉS	
				OLD TIMER	POÉN RÉSZEI!	
ZENEMŰ ELŐTT ÁLL			FORGÓ-SZÁRNY			KÖTŐSZÓ
			NEHÉZSÉGI GYORSULÁS			KELVIN
GABONI AUTÓJEL	JÓ, NÉMETŰL				DRÁGAKÓ	

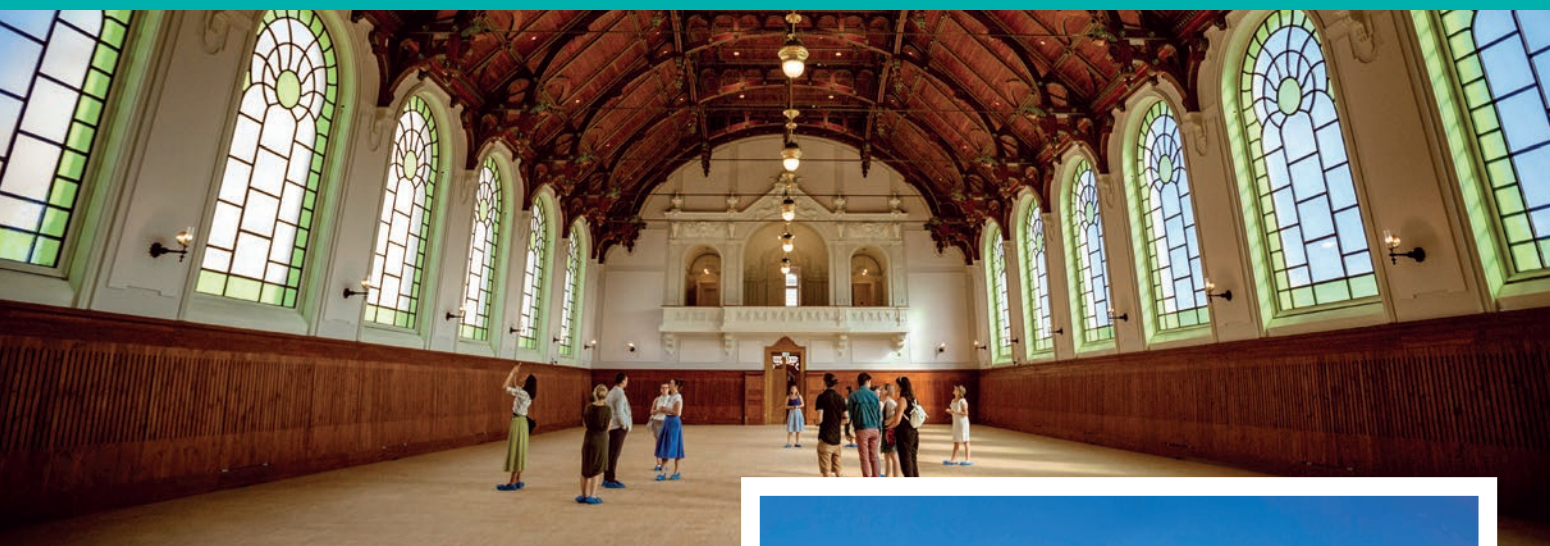

A megfejtést beküldő személyek a megfejtés beküldésével elfogadják, hogy személyes adataik kezelése a <http://varkapitanysag.hu/adatkezesi-tajkoztato> internetes oldalon elérhető tájékoztatónak megfelelően történik.

BUDAI
VÁRSÉTÁK

HAUSZMANN PARIPÁI

Vezetett séta az újraépített Lovardában

Jöjjön velünk az
újjászületett Lovarda
épületébe, hogy
betekintést nyerjen
a századforduló világába!

**NOVEMBERBEN
IS INGYENESEN!**

További információ
és időpontfoglalás:

budaivarsetak.hu